

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četr leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četr leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 21. oktobra 1869. ~

Gospodarske stvari.

Oznaniło

začetka kovaške in živinozdravniške šole
v Ljubljani.

Novo šolsko leto se začne 8. dan prihodnjega meseca.

V kovaško šolo se jemljejo kovači, kateri se hočejo kovanja zdravih, napačnih in bolnih kopit in ozdravljanja kopitnih bolezen popolnoma naučiti, da ne bojo vse svoje žive dni le mojstri-skazi, ampak pravi mojstri, katerim morejo gospodarji svoje konje s popolnim zaupanjem izročiti. Ta šola trpi pol leta. Kdor hoče v to šolo sprejet biti, mora se pri podpisnem vodstvu izkazati, 1) z domovinskim listom, 2) s pismom, da se je pri kakošnem mojstru že navadnega kovaštva izučil, 3) s spričalom svojega fajmoštra, da je lepe in poštene obnaše, in 4) da zna slovensko saj brati, če ne tudi pisati.

V živinozdravniško šolo, ktera celo leto trpi, se jemljejo kovači pa tudi drugi, kateri niso kovači, kmetijski ali drugi mladenči, katerim je za to, da se ali za svoje lastno gospodarstvo naučijo bolno živino gleštati, ali kateri želijo v potrebi pripravni živinozdravniški pripomočniki biti. Ti se morajo izkazati 1) z domovinskim listom, 2) s spričalom svojega fajmoštra, da so poštene obnaše, in 3) da znajo slovenski brati in pisati, ker je nauk v teh šolah skoz in skoz v domačem jeziku.

Nauk v obeh šolah je brez plačila; vsak učenec ima le za to skrbeti, da si za šolski čas oskrbi živež in stanovanje.

Vse bolj na tanko se izvé v tej šoli v Ljubljani na spodnjih Poljanah.

Vodstvo kovaške in živinozdravniške šole
v Ljubljani 15. oktobra 1869.

O krmi ali klaji.

Krma (klaja) je ena poglavitnih potreb življenju. Gospodar mora tedaj živini toliko tacega živeža dajati, da bo v stanu mu storiti to, kar od nje tirja, zraven tega pa vendar ne potratno zametovati klaje.

Dan na dan in leto za letom naj tedaj dobro redi živino. Vedeti pa mora pri tem, da klaja se ne ceni po velicih kupih, ali le potem, ali ima dosti tečnega, redivnega v sebi. Če si živina nabaše želodec z obilno klajo, bode sicer vamp napet in velik, v kri in potem v meso, mast, kosti itd. pa bo celó malo prišlo. Eno perišče tečne klaje ima več v sebi, kakor cel kup druge prazne.

Kolikošna mera klaje na dan je nek prava mera, da se živina pri svoji moči ohrani?

Na to moremo po gotovih skušnjah veljaven odgovor dati in iz srca želimo, da bi si gospodarji to mero dobro zapomnili in da bi jim tedaj bilo vodilo pri klaji (futranci) njihove živine. Čujte! Dobro senó (mrva) je za živino to, kar je za človeka meso in vino. Zato se jemlje v živinoreji senó tako rekoč za srednjo mero, po kateri se ceni vsaka druga živinska klaja, ktera ima ali manj ali pa tudi več tečnega (redivnega) v sebi. Po ti meri veljá tedaj sledeče poglavitno vodilo za futranje, ki od vseh skušenih živinorejcev potrjeno se glasi tako-le: Presodi ali zvagaj živo živino, koliko vaga ali koliko je težka, in potem jej na vsak cent ali na 100 funtov, ki jih vaga, dajaj na dan 3 funte in pol sená ali pa kake druge klaje toliko, da zdá za 3 funte in pol sená (mrve). Če vaga, postavimo, živa živina 2 centa, bodeš pravo mero zadel, ako jej na dan daš 7 funtov mrve ali toliko druge klaje, da zdá za 7 funtov mrve. Da pa mora gospodar primerjati drugo klajo z mrvo, zato mu podamo v sledečem pregledu tako tarifo.

Da druga klaja toliko zaleže ali toliko tekne živini kakor jej zaleže, postavimo, 100 funtov dobrega sená s travnikov mora živina dobiti:

izmed suhe klaje:

dobrega planinskega sená	82 funtov
sená navadne detelje	94 "
sená nemške detelje	93 "
sená turške detelje	89 "
slabejega, trjega sená	175 "
pšenične slame	275 "
ržene slame	300 "
ovsene slame	225 "
ječmenove slame	200 "
sočivje slame	175 "

izmed zelene (frišne) klaje:

dobre trave, detelje, grahore vsake sorte	400 funtov
ravno te pa slabeje sorte	487 "
ravno te pa stareje in trje	450 "
repnega in pesnega perja	550 "

izmed korenstva:

krompirja	200 funtov
pese	300 "
korenja	275 "
repe	450 "

izmed žita:

turšice	50 funtov
pšenice	45 "
rži	43 "
ječmena	46 "
ovsa	55 "
divjega kostanja in želoda	75 "
rženih otrobov	60 "
lanenih preš	50 "
olovih tropin	120 "

Iz tega se vidi, da je tečnost klaje različna in da nekatere manj že bolj redí kot od druge veliko. Da tedaj gospodar vé razsoditi tečnost te in une klaje, naj mu bo ravno omenjena tarifa tečnosti vodilo, iz ktere-rega, na priliko, razvidi, da je deteljno seno še bolj redívno kot navadno seno s travnikov, da pa slame je treba dvakrat ali trikrat toliko kot sená dati, 4krat in 5krat toliko celó sirove (frišne) klaje itd.

Kakor smo iz dozďaj rečenega spoznali, da je razloček med klajo in klajo, tako moramo na dalje povedati, da klaja veliko več izdá, če je, kolikor je moč, zdrobljena, razrezana, zmleta itd. Takošno želodec lože prekuha in prebavi, da mu nič ne uide. Manj tečna in manj okusna klaja pa se zboljša in živini bolj prijetna naredí, ako se skuha, popari, spari, osolí in z drugo bolj okusno in tečno pomeša. Skuhana ali poparjena klaja več izdá, krave več molzejo in sploh se živina po njej bolj spita in odebeli. V več krajih Belgije, kjer je živinoreja in kmetijstvo sploh na visoki stopinji, dajejo govedom le samo toplo hrano; sicer pa od nekďaj že v mnogih deželah manjši kmetovalci dajejo govedom poparjeni futer (rezanico z repo, peso, korenjem in krompirjem) zraven suhega (kakih 6 do 10 funtov mrve). Po več krajih, zlasti v doljni Avstriji itd. pa dajejo z velikim pridom goveji živini vsaki dan rezanico, ki se v kadéh sama po sebi spari in toliko skisa, da diši kot kislato vino. Tako ravnati, je kaj dobro, le na to mora gospodar skrbno paziti, da se sparjena rezanica preveč ne skisa, namreč da se ne skisa tako kakor jesih, ali da ne gnjije, ker potem se živini priskuti.

Zgodovinske stvari.

Odkod bi Slovenci prišli v dežele nekďanjega Norika?

Spisal Davorin Trstenjak.

(Konec.)

Kakor niso mogli gori po Dunaju v Norik Slovenci priti, in tudi ne čez Karpate, tako tudi ne skoz Česko. Da je zemlja noriška bila brez prebivalcev, bi si jo gotovo bili Čehi izbrali, kajti gornje-avstrijska dežela je lepa in rodovitna. Al oni niso mógli v njo, ker na levem bregu Dunaja bila so naseljena germanska plemena saj kot vladajoča. Po takem iz Českega ni misliti na nikakoršne naselbine v Noriku, da pa že tudi preje ne z napadom Hunov, prepričamo se iz tega, ako na tenko presodimo zgodovino Hunov. Po razpadu hunskega kraljestva so posedli Gepidi Sedmograško in Valahijo, iztočni Gotini so dobili Panonijo od Sirmia do Vindobone, Jazygi del dežele v zapadni gornji Moesiji, ena betva Rugov v Traciji, druga pa na srednjem Dunaji.

Da bi se v Noriku takrat kakošno tuje pleme bilo naselilo, tega nam zgodovina ne pové. Le tačas, ko so Obri pod Bajanom se vojskovali proti iztočnorimskemu cesarstvu od leta 568. do 578., bilo bi mogoče, da bi znali Slovani čez zapadne Karpate v avstrijski Dunaj v dolenjo in gorenjo Avstrijo, v srednje gorenje Štirsko, Koroško priti; al to bi moglo se zgoditi po krvavem vojskovanju s prabivalci; o tem nam pa noben historik ničesa ne pové, ne Evgipi, ne Pavel Diakon, ali Einhard, kateri so vendar oni (799) dóbi zeló blizo stali. Ne bi se bili Bavari in Franki zoperstavili temu naseljevanju? Ker je Norik gorat svet, je gotovo, da ni vseh svojih prebivalcev zgubil, med in po visokih planinah bi se bili gotovo ohranili nekteri ostanki Keltov in slovenski jezik bi jih bil sprejel v sebe; al ni najti v njem

nobene keltiške besede. Zraven tega korotansko-slovenski jezik — da se historičnega imena poslužujem — to je jezik Korošcev in Slovencev, kateri so po gornjem Štirskem in Avstriji stanovali, in čegar ostanke nahajamo v zapisanih osebnih in topičnih imenih, ima takošno posebnost, da ga ni mogoče v ktere-ega drugega slovanskega vvrstiti. Edini starobolgarski mu je najpodobniši, — Slovenci bi toraj mogli biti betva bolgarskih Slovanov, ti pa so betva Antov, ti pa so še le leta 527. v okrajine iztočno-rimskega cesarstva začenjati prihajati, in ko so leta 559. Obri v pontiške dežele prišli, so Anti z njimi bili tako zapleteni, da ni bilo mogoče nobeni betvi se odtrgati in do skrajnih mej Norika priti. Muhar misli, da so Slovenci Obri v oni dóbi, ko so z Byzantinci primerje sklenili (l. 587. do 592.), od dolnjega Dunaja v Norikum preselili bili, „indem sie voll schlauer Absichtlichkeit durch diese Uebersiedlung tapferer Männer die Grenzen zu sichern, und mit ihnen die Aufstände der einheimischen christlichen Bevölkerung und die Angriffe der benachbarten Longobarden und Franken abzuhalten gedachten“. Al tudi ta ne veljá. Jeli bi si domači krščanski prebivalci tako brez vsega branjenja dali lepe svoje sedeže vzeti, ne bi li se Franki proti zaveznikom Obrov, od katerih so toliko napadov prestali, temu preseljevanju zoperstavili?

Zraven tega se jim ni bilo Longobardov bati, ker so tedaj še z Obri v najlepši prijaznosti živeli. Tudi bi nepolitično bilo iznebiti se tolikih moči, ktere so jim potrebne bile v vojni proti Byzantincem. Zakaj pa jih ne bi rajši naselili Obri v Dalmacijo, kamor je Heraklij Hrvate poklical, da bi stali na straži proti Byzantincem?

S pomočjo orožja se ta preselitev tudi zgoditi ni mógla, ker takrat so moč Obrov Byzantinci potrli in za hrbtom so prežali iztočni Slovani. Tako velika preselitev, ktera napolni toliko širokega sveta, kakor je bil Norik in Karnia, se ne zgodi brez šuma in hruma, gotovo bi nam vsaj byzantinski zgodovinarji o njej kaj povedali, na priliko, cesar Mavricij (582. do 602.), kateri v svojem „Strategicum“ nam marsikaj znamenitega pové od Antov in Slovencev.

Leta 594. je bavarski Thasillo padel v deželo Slovanov; prvokrat je zmagal, drugokrat pa, ker je Slovenom prišel oberski Chan (Kagan) na pomoč, je bil premagan. Tako pravi Pavel Diakon.

Tukaj se prvokrat omenja imé Slovenija, brž ko ne je krajina, v katero je Thasillo planil, bila salburški okrog, ker ta je Bavarom bil najbliži. Mi vprašamo: je-li je mogoče med vojskovanjem s prvimi domačimi krščanskimi prebivalci, kakor jih Machar imenuje, dalje med vednim prežanjem zaradi tujih sovražnikov v tako kratkem času od leta 587. do 594. toliko zemlje v posest vzeti, jo obdelati; vsa imena vasí, gorá, rek, mest prekrstiti? K temu je treba najmanj več desetnic, kar pa tudi ne bi bilo mogoče, ako ne bi Slovani v Noriku bili že od pamtiveka stanovali, ker, komaj nam jih tam pod imenom Sloveni zgodovina imenuje, že jih vidimo pobojevane od Friulcev, Bavarcev in Frankov, za hrbtom od Obrov, — in l. 788., toraj ne celo čez 200 let že vse podjarmljene od Frankov. Najviši ledeniki (Gletscher) imajo slovenska imena, na pr.: Pleschnitzglätscher, Stanischka-glätscher, Tabernitzglätscher, Polinikglätscher, Weletzglätscher itd.; kdor je tem snežnikom imena dal, ta je mogel več nego kakošnih 200 let ondi prebivati, drugač bi si bil keltiška poznamovanja (ko bi Noričani bili Kelti) ravno tako prikrožil, kakor so nemški Bavari in Franki si slovenska.